

VÁŠ RODOKMEN krok za krokem

Lenka Peremská

- + Pomůcky
- + Elektronické
- + Matriky
- + katolické
- + vnější obvody

Fara/úřad: Kostel sv. Jiří
Značka: HLB
Poznámky k farnosti:
Signatura: HLB N9

Na přiloženém
CD naleznete
genealogické
programy

Váš rodokmen krok za krokem

Lenka Peremská

 GPRESS
Brno
2013

Váš rodokmen krok za krokem

Lenka Peremská

Jazyková korektura: Eva Hánová

Sazba: Pavel Vaščák

Obálka: Pavel Vaščák

Odpovědný redaktor: Tomáš Krejčířík

Technický redaktor: Radek Střecha

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-264-0279-4

Vydalo nakladatelství CPress v Brně roku 2013 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 18 235.

© Albatros Media a. s., 2013. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS **MEDIA** a.s.

Obsah

VÍTEJTE...	4
DÁL NEŽ SAHÁ PAMĚŤ	6
ZAČÍNÁME!	19
ZÁZRAK ZROZENÍ	27
CO ČLOVĚK ANI BŮH NEROZLUČUJE	46
DOKONÁNO JEST	62
KOMBINUJME MATRIKY	77
STOVĚŽATÁ MATIČKA PRAHA	88
VYVOLENÝ NÁROD	98
DÁLKY VOLAJÍ	101
NEBOJME SE ARCHIVU	110
KDO SEDÍ NA GRUNTĚ	120
POVINNOSTI PODDANÝCH	139
VYPRÁVĚNÍ STARÝCH MAP	147
ŘEMESLA	159
JÁ HUSÁREK MALÝ	172
NOMEN OMEN!	182
PÍSMO	189
LITERATURA	201
REJSTŘÍK	207

Vítejte...

» ANEB SLOVO ÚVODEM

Každý z nás jednou nevyhnutelně dospěje k okamžiku, kdy se navzdory dnešní uspěchané době zastaví a zamyslí se nad otázkami spojenými s vlastní minulostí. Kdo jsme? Odkud pocházíme a jaké jsou naše kořeny? Žijí na světě příbuzní, o jejichž existenci nemáme sebemenší tušení, ale s nimiž možná sdílíme mnoho společných povahových rysů? Čí je ta pohledná mužská tvář na staré fotografii, která po léta letoucí stála na prádelníku prababičky, a jaká ruka dávala kámen ke kameni při stavbě našeho rodného domu? Není smutné, že jména našich předků, kteří žili stejně jako my, vymizela vinou naší špatné paměti? A že nemáme tušení, kdo byli lidé, kteří nám dali život?

Pokud ve vás byt' jediná otázka zanechala pocit, že byste rádi prostřednictvím své ztracené rodiny poznali sami sebe, jste na správné adrese. Tato kniha by vám měla pomoci při prvních, a budme upřímní, nelehkých krůčcích proti proudu času. Neklade si za cíl být odbornou publikací plnou vědeckých termínů, naopak, jejími řádky by se měl proplést každý zájemce o rodové dějiny. Kromě zevrubného návodu se však bude snažit nabídnout vám ucelenější a barvitější pohled na každodenní život našich předků tak, abyste ze svých rodokmenů stvořili jedinečné příběhy. **Každá kapitola se zabývá jedním tématem a je uvedena krátkým výňatkem z kroniky** (či několika kronik spojených dohromady kvůli zachování soukromí dotčených potomků) **stvořeným právě z dokumentů, které lze k danému námětu použít.** Neobsahuje však pouze zevrubnou exkurzi po matrikách a dalších prameňech, ale přináší řadu zajímavostí a průhledů do každodenního života společnosti v dobách od poloviny 17. století do počátku století 20.

Protože mnoho lidí nemá čas ani prostředky cestovat po archivech, využijí raději **digitalizované prameny** dostupné prostřednictvím internetu. Jejich výčet, podrobný návod na práci s jednotlivými aplikacemi a další rady a nápady stran on-line dokumentů jsou rovněž podstatnou součástí této knihy.

Nesmím zapomenout ani na **příložené CD**, které kromě dalších informací obsahuje několik genealogických programů. Díky českému rozhraní a intuitivnímu ovládní si sami můžete zaznamenávat údaje o vašich předcích a posléze generovat různé typy příbuzenských stromů.

Je mou milou povinností poděkovat několika osobám za poskytnutí soukromých fotografií (přestože se některé nakonec nevešly), jmenovitě Ondřejovi Sladkému, Blance Urbanovské, Janu Vránovi a Věře Hrdličkové. Za možnost publikovat obrázky děkuji rovněž Zdravotnickému muzeu Národní lékařské knihovny a Muzeu Komenského v Přerově. Ondřejovi Sladkému a Mirce Marešové patří můj dík za nezištnou výpomoc s rodokmeny, které během práce na knize musely být dokončeny.

Velké poděkování směřuji Míše Bradáčové, která mě ke genealogii nevědomky přivedla.

Za cenné rady a postřehy nejen při zpracování této knihy jsem vděčná Jitce Cíhové.

A závěrem jedno díky s omluvou Matějovi a Václavovi, že jsem se jim po čas psaní knihy věnovala mnohem méně, než bych chtěla. Mé největší poděkování patří Petrovi za snahu pomoci i tehdy, když to vůbec nebylo snadné. Tuto knihu věnuji své ztracené rodině, kterou postupně objevuji, svým nejbližším a nejmilejším a Svátovi!

Dál než sahá paměť

- » ŽIVÁ MATRIKA
- » SČÍTÁNÍ LIDU
- » OBECNÍ KRONIKY
- » DOBOVÝ TISK

Jiřina Marešová (soukromý archiv)

Počátkem dvacátých let 20. století si jeden ze šesti stísněných bytů řadového domku v tehdejší Goethe StraÙe v Teplicích pronajímala čtyřčlenná rodina Josefa Blahouta. Otec, pracující jako zedník, vyměnil sice malebnou, ale velmi chudou jihočeskou vísku Javorník za jistotu výdělků v teplické porcelánce bratřích Urbachů. Rodinné řemeslo převzal mladší syn

Václav, zatímco starší Josef formoval v těžce prosperující severočeské továrně modely k sanitární keramice. V Teplicích se později oženil a spolu s manželkou Marií přivedli na svět stejnojmennou dceru. Rodinné štěstí koncem třicátých let násilně přetrhlo obsazení Sudet Němci a rodina Blahoutova svůj domov na sedm let opustila.

Na počátku našeho vyprávění stál jediný záznam v křestním listě dcery Josefa Blahouta mladšího. Rozdíl mezi kusou informací a uvedeným úryvkem z rodinné kroniky je zřejmý. Sestavení podobné historie rodiny však překvapivě nemusí být tak obtížné, jak by se na první pohled mohlo zdát. Cesta k němu vede přes vzájemné kombinování dostupných pramenů a přepsání jejich výpovědí do nám srozumitelného a čtivého jazyka. Výsledkem budiž příběh. A to příběh dechberoucí, dojemný nebo úsměvný. V každém případě však jedinečný, neboť se bezprostředně dotýká naší vlastní podstaty a identity. Jak ale výše psaný výňatek vznikl a jaké zdroje jsme k jeho sestavení museli použít?

VYPRÁVĚJ

Začněme tedy, jak se říká, od píky. V samém úvodu pátrání obvykle známe jména našich rodičů, prarodičů, a pokud jsme hodně zvědaví, uchováváme si pár vzpomínek nebo drobností z vyprávění o většinou již zemřelých praprarodičích. Naše paměť však není nekonečná. Byť pozůstalí často dekorují hroby svých zesnulých blízkých pohřebními věnci s nápisem „Nezapomeneme“, opak bývá pravdou. Navzdory bohulibému tvrzení totiž vzpomínka na mrtvého během několika generací vybledne, až z jednoho lidského života zbude jen omšelý nápis na náhrobním kameni. Ruku na srdce, vybavují se vám rodná jména vašich prababiček? Ne? Tak nejste jediní. Podle malého průzkumu, učiněného v okruhu mých známých, si většina z nich dokonce nevybavila ani některá křestní jména svých prarodičů. O místě původu a datech, mapujících jejich životy, nemluvě. Zapomínat se však pohříchu bude i nadále. A tak je vysoce pravděpodobné, že během několika málo desetiletí vybledne i vzpomínka na vás.

Dnešní společnost, žijící rychlým tempem a upínající pozornost výhradně k budoucnosti, pozapomněla na svou minulost. Naštěstí hloubaví jedinci se špetkou invence ještě nevymřeli, a než se tak stane, zůstanou po nich sestavené rodokmeny a detailní kroniky plné informací pro budoucí pokolení.

Pokud se k nim počítáte i vy, první kroky vašeho bádání by měly co nejrychleji vést ke zdroji nejintimnějších informací, nikoliv do archivu, nýbrž k žijícím příbuzným. Jistou časovou tíseň zdůrazňují především s ohledem na pokročilý věk těchto pamětníků, jejichž vyměřený čas na tomto světě může být kratší, než si přejete. S návštěvou proto dlouho neotálejte. Jejich vyprávění pro vás bude výchozím bodem bádání, mocným impulsem a významnou inspirací. Vedle cenných osobních vzpomínek se však ptejte zejména po dokumentech, jejichž výpověď je pro genealoga zásadní. Z rodných listů se dozvíte dávno zapomenutá jména a data, díky kterým se vaše pátrání bude moci posunout o jednu generaci dál do minulosti.

Řadu informací lze rovněž vyčíst z **úmrtních listů**, z **pracovních knížek**, **svatebních oznámení** nebo z **parte**, velmi cenné jsou **dopisy** nebo jakékoliv další **dokumenty soukromé povahy**. Stejnou cestou jsme se ubírali i my při pátrání po Josefu Blahoutovi. Z rodného listu jeho dcery Marie jsme se dozvěděli nejen datum a místo narození, ale také jména jeho rodičů. Bohužel místo původu Blahoutova otce již bylo nečitelné.

Součástí postupně vznikajícího archivu by měly být i fotografie, které většina z nás jako nejcennější poklad uchovává někde na dně zásuvek. Nechte si ukázat veškerá rodinná alba a trvejte na tom, aby vám váš příbuzný pojmenoval každého jednoho člověka na snímku. Tímto způsobem dosadíte k zatím nicneříkajícím jménům obličej. Vítané jsou i další předměty, které vám o někdejších členech vašeho rodu mohou prozradit víc, než se na první pohled zdá. Člověk totiž většinu svých věcí neustále obměňuje za novější a doma si nechává jen ty osobně nejdražší. Díky tomu mají tyto starožitnosti velkou výpovědní hodnotu, která se vám při vaší cestě za poznáním rodiny může hodit. Odznaky nebo medaile upozorní na sportovní aktivitu, řada upomínkových předmětů z cizích zemí dosvědčí zálibu v cestování, sada naleštěných angličáků prozradí nadšeného automobilistu.

REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ

Země *Česky* Školní okres *Bratru*
I. třídní smíšená obecná škola Hloučetine
(U škol soukromých s právem veřejnosti: Právo veřejnosti uděleno výnosem ministerským ze dne....., čís.....)
 Školní rok 1930/31 Číslo *13*

ŠKOLNÍ ZPRÁVA.

Vladimír Mareš

narozen *z* dne *11. ledna* 19*22* v *Hloučetine*, v polit. okrese *Bratru*, náboženství *rum.-katol.*, začal choditi do školy vůbec v *Hloučetine* dne *1. září* 19*28*, do zdejší školy dne *1. září* 19*28* a dostává v *3. třídě* oddělení (*2.* školní rok) tyto známky:

Ve čtvrtletí		I.	II.	III.	IV.
Mravy		1	1	1	1
Přilnost		1	1	1	1
P r o s p ě c h:					
v náboženství		1	1	1	1
v občanské nauce a výchově		1	1	1	1
v prvouce		—	—	—	—
ve čtení		2	1	1	1
v mluvnici a v pravopise		1	1	1	1
ve slohu		1	1	1	1
~~v ústní a domovní~~		—	—	—	—
v zeměpise		—	—	—	—
v dějepise		—	—	—	—
v přírodopise		—	—	—	—
v přírodopytě		—	—	—	—
v počtech s měřictvím		1	1	1	1
v kreslení		1	1	1	1
v psaní		2	2	1	1
ve zpěvu		1	1	1	1
v ručních pracích výchovných		1	1	1	1
v ruč. pracích ženských s naukou o dom. hosp.		—	—	—	—
v tělesné výchově		1	1	1	1
v předmětech nepovinných		—	—	—	—
Vnější úprava písemných prací		—	—	—	—
Zameškaných půldnů	omluvených	5	7	2	1
	neomluvených	—	—	—	—
Zpráva byla vydána dne		<i>19. 30. 19. 31. 19. 31. 19. 31.</i>			
Je způsobilý postoupiti do vyšší třídy		<i>Ano</i>			
Školní pečeti	Školní správce	Podpisy			
		třídního učitele	rodičů neb jejich zástupců		

Vysvědčení Vl. Mareše 1928

Rodinne foto 1. pol. 20. stol.

Přestože se začátek pátrání jeví poměrně jednoduše, v mnoha případech se může cesta časem zkomplikovat hned v samém úvodu. Někteří z nás například nemusejí mít štěstí na pamětníka v rodině, jiní mohou být o informace o některém dávném příbuzném záměrně ochuzeni. Taková bílá místa vznikají ve spojitosti s „černou ovci“ rodiny, která se dříve či později objeví ve všech uzavřených sociálních skupinách. Ať už se jedná o svobodnou matku, muže, který opustil ženu s dětmi, nebo odsouzeného zločince, zbytek rodiny se nezdíka uchýlil k vytěsnění nehodného člena nejen ze svého středu, ale i ze vzpomínek předávaných dalším generacím. S naší omezenou pamětí pak není divu, že o bytí určitých příbuzných nemusíme mít sebemenší tušení. Nalezení a znovu přivedení na svět takového pokrevně spřízněného může sice představovat problém, nikoliv však předem prohraný boj.

PŘÍLIŠ ŽIVÁ „ŽIVÁ“ MATRIKA

Většina z nás je obeznána s osobními údaji svých prarodičů, dále do minulosti však naše povědomí slábne. Nedopídíme-li se dokumentů, které by nás dovedly za práh 20. století, budeme muset postupovat přes tzv. živou matriku. Magické datum 1900 je většinou rozhodující, jestli bude nutné požádat o pomoc dnešní úřady nebo zda se můžeme rovnou ponořit do stránek veřejně přístupných matričních knih. Podle zákona se totiž knihy narozených, jejichž poslední zápis není starší sta let, a knihy oddaných a zemřelých se záznamy mladšími sedmdesáti pěti let dosud nacházejí na dnešních matričních úřadech. Teprve po uplynutí předepsané lhůty se matriky předávají spádovému oblastnímu archivu.

Občanský průkaz R. Blahoutové 1. pol. 20. stol.

V souvislosti s novým občanským zákoníkem, který vejde v platnost dne 1. ledna roku 2014, přichází **novela Zákona o matrikách**. Díky ní se ochranná lhůta pro nahlížení do matriky zemřelých zkrátí z požadovaných 75 na 30 let. Materiály o našich předcích tak budou výrazně dostupnější, a kromě toho se otevírá další prostor pro digitalizaci mladších matričních knih.

Předtím, než se rozjedete shánět informace, je třeba se přesvědčit, pod který současný matriční úřad patří místo narození v nejstarším vám známém údaji o předcích. V našem úryvku bylo dohledání příslušné informace dílem okamžiku, mladší teplické matriční knihy spravuje místní matrika. V poněkud obtížnější situaci se mohou ocitnout lidé, jejichž předci pocházeli z malých vesniček. Nejsnazší cestou k ověření spádovosti matrik je zadání jména obce do **Územně identifikačního registru ČR** na webových stránkách **www.uir.cz**, které vás nejen navedou na správnou matriku, ale ještě přidají celou řadu dílčích informací, např. o rozdělení obce na menší sídelní jednotky nebo údaj o současném počtu obyvatel.

Königreich Böhmen.

Bezirkshauptmannschaft

Tausenau.

Bezirksgericht

Tausenau.

Geburtsort, N. C.

Bausnitz H.

Königgrätzer Diözese.

Der Taufmatrik

Nro IV. Lit.

Fol. 50

Nr. Ech. 7 par.

TAUF-SCHEIN.

Tag	der Geburt	17. Februar 1902, 9. i. 1900 zwei.
	der hl. Taufe	2. März 1902.
Name des Kindes		Hugo Ferdinand Schroll.
Religion		Katholisch.
Geburt		gesund.
Vater		Lino Schroll, Kaufmann, Christenfeld in Lausitz. Geb. 18. 4. 1861, Kath. Vater des Jung. Schroll, Landwirt in Bausnitz, geb. 18. 12. 1882, Kath. Vater des Jung. Wenzel mit Rückzahlung N. 99, Olla Katholisch geb. Bausnitz.
Mutter		Josephine Bauwische, Kath. Tochter des Joseph Schroll, Landwirt in Rückzahlung N. 118 und des Joseph geb. Johann Rudolf mit Rückzahlung N. 101, Olla Kath., Lezisk Bausnitz.
Priester		Jung Ringel, Pfarrer.
Der Pate und Zeuge		Jurgenh. Denth mit Rückzahlung. Ferdinand Schroll mit Rückzahlung.
Die Hebamme		Maria Petrus mit Rückzahlung.
Vom Seelsorgeamte in <u>Alt. Bausnitz</u> den <u>11. Februar 1902</u> .		
		Jung Ringel

Sčítání lidu

K soupisům obyvatel přistupovali panovníci již od středověku, motivováni zejména vojenskými a berními pohnutkami. Od poloviny 18. století se začalo sčítat pravidelně, ovšem například děti do jednoho roku věku zůstávaly v tabulkách dlouho opomenuty. Koncem března roku 1869 byla stanovena desetiletá periodicita mezi jednotlivými cenzy, které měly zjistit aktuální počet a také stav obyvatelstva rakousko-uherské monarchie. Sčítací operáty přinášely přehled nejen o skladbě jednotlivých rodin, ale rovněž o sociálním statusu, gramotnosti či na základě obcovací řeči o etnicitě. Občas bývaly do tabulek zahrnuty i zvláštní osobní znaky dotyčného, například různé typy tělesného nebo mentálního postižení. Sčítání lidu od této doby probíhala s železnou pravidelností, kromě prvního z nich v roce 1869 proběhl census v letech 1880, 1890, 1900 a 1910. K dalšímu sčítání na našem území došlo až po vzniku Československa. Krátce po vytvoření nástupnického státu Rakouska-Uherska byl založen Státní úřad statistický, v jehož kompetenci došlo dne 15. února roku 1921 k prvnímu československému sčítání.

Na příslušný matriční úřad si předem zavolejte, vzhledem k vytíženosti by vás bez předchozího objednání nemuseli k potřebným záznamům vůbec pustit. Kromě toho budete muset prokázat přímé příbuzenství s hledanou osobou. K tomu by měl stačit váš rodný list a rodný list, z něhož jste čerpali výše zmíněné skutečnosti. Místo vás může nahlédnutí do matriky požadovat rovněž oprávněná osoba, ovšem pouze po prokázání vámi udělené a notářsky ověřené plné moci. Jakmile dohledáte údaj starší, než je stanovený limit pro veřejný přístup k informacím, můžete se s klidem přesunout do světa digitalizovaných nebo archivních matričních záznamů.

Rovněž hledání v živé matrice skýtá jistá úskalí. V nejmenších obcích s malým počtem obyvatel totiž nejsou schopni matriční knihu během několika desetiletí zaplnit. V těchto případech tamější matrikáři teprve dopisují zbylé strany dvou set let starých knih. Těm z vás, jichž se tato situace týká, jsou potom veškeré předpisy o době předání matrik do oblastního archivu k ničemu. S ohledem na mladší zápisy zůstávají tyto knihy s konečnou platností na matričním úřadu.

SČÍTÁNÍ LIDU ANEB JAK OBEJÍT ŽIVOU MATRIKU

Ze svého okolí vím, že většina výzkumů skončí překvapivě nikoliv tzv. mrtvým bodem ve vzdálené minulosti, ale hned ve svém úvodu. Pro začátečníka totiž bývá živá matrika neprekonatelným problémem. A to hned z několika důvodů. Pokud žijete daleko od míst vašich předků, může se matriční úřad nacházet stovky kilometrů od vašeho domova. Cesta a čas, strávený sezením nad leckdy špatně čitelnými záznamy, vás tak mohou přijít velmi drah. Na matriku se můžete obrátit písemně nebo e-mailem, počítejte však s tím, že si na odpověď leckdy počkáte i několik týdnů. Kromě toho po vás matrikáři budou požadovat řadu výše řečených formalit.

Komunikaci s úřady se však můžete vyhnout. Budete-li mít trpělivost a potřebnou dávku štěstí, vypátráte nezbytné údaje za několik desítek minut. Postup si vysvětlíme pomocí naší ukázky.

Na začátku pátrání jsme měli jméno a datum narození Josefa Blahouta, získané z rodného listu jeho dcery. Dokument kromě

toho obsahoval i jména a místa původu jeho rodičů. Bohužel právě na údajích o rodné vsi Josefova stejnojmenného otce zahledl zub času a zápis se nepodařilo rozluštit. Při sledování otcovské linie tak před námi vyvstal první závažný zádrhel dříve, než jsme očekávali.

Každá situace však má své řešení. Abychom rébus rozluštili, mohli jsme se vydat několika možnými cestami.

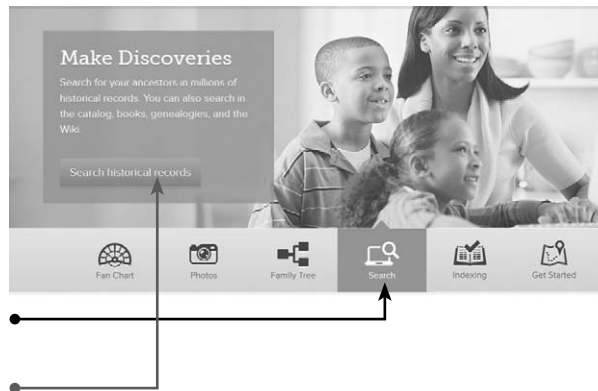
První variantou bylo procházení matriční knihy narozených k udanému roku 1902. Teplice však byly na počátku 20. století rozděleny hned do několika farních obvodů, a pokud nevíme, kde přesně v této době rodina Blahoutova bydlela, zabralo by nám listování naslepo až příliš mnoho času.

Druhá možnost by nás dovedla na matriční úřad do Teplic, kde bychom si na základě námi předložených dokumentů vyžádali záznam o narození Josefa Blahouta nebo jeho dcery Marie. Pokud je však tato varianta pro nás z jakéhokoliv důvodu nepřijatelná, existuje i další způsob, jak se k potřebným údajům přiblížit. Totiž nahlédnutí do sčítání lidu. Přestože tento leckdy opomíjený pramen přináší celou řadu rozmanitých údajů, využívá ho jen zlomek genealogických nadšenců.

A přitom máte-li štěstí a hledáte-li záznamy spadající pod opavský zemský, třeboňský či litoměřický oblastní nebo trutnovský okresní archiv (viz rozdělení oblastních archivů v následující kapitole), dozvíte se kýženou informaci velmi brzy.

Nejsnadnější cesta ke sčítacím operátům vede přes mormonské stránky <https://familysearch.org>, protože jsou v angličtině, řadu lidí odradí. S následujícím návodem však nad cizojazyčnou aplikací jednoduše zvítězíte. Na výše uvedené webové adrese se vám otevře uvítací okno s možnostmi výběru. Zvolíme

- **Search** a změněná nabídka nám po levé straně nabídne tlačítko
- **Search historical records**.

Po jeho odkliknutí se už dostáváme do samotného srdce mormonských stránek, tedy k vlastním historickým pramenům. Aplikace nabízí celou řadu zajímavých funkcí, my se v našem případě omezíme pouze na vyhledání sčítacích archívů. V tomto okamžiku se před vámi nachází otevřené okno, v jehož spodní části uvidíte mapu a vlevo umístěný seznam zeměpisných lokalit. Vyhledejte **Continental Europe** a nové okno vám nabídne abecedně vyjmenované evropské státy.

Označte **Česká republika** a dostanete se k nabídce těch pramenů, které tato země již zveřejnila na mormonských stránkách. Hned druhý odkaz v pořadí obsahuje sčítací operáty, jejichž originály jsou uloženy v oblastních archivech Třeboň a Litoměřice, v okresním archivu v Trutnově

Browse All Published Collections
Browse by Location

Africa
Asia and Middle East
Australia and New Zealand
Canada
Caribbean, Central and South America
Continental Europe
Mexico
Pacific Islands
United Kingdom and Ireland
United States

Place	Title	Records	Last Updated
Armenia	Armenia, Church Books, 1838-1929	Browse Images	26 Jun 2012
Austria	Austria, Burials, 1768-1918	31,756	02 Mar 2013
Austria	Austria, Births and Baptisms, 1651-1940	85,002	10 Mar 2012
Austria	Austria, Carinthia, Military Personnel Records, 1846-1897	Browse Images	14 Oct 2012
Austria	Austria, Evangelical-Lutheran Church Records, 1848-1900	Browse Images	17 Mar 2011
Austria	Austria, Marriages, 1722-1898	24,919	12 Mar 2012
Austria	Austria, Seigniorial Records, 1537-1888	Browse Images	18 Jun 2013
Austria	Austria, Tirol, Innsbruck, Serikt Jakob Parish Register Index, 1578-1970	Browse Images	25 Apr 2013
Austria	Austria, Upper Austria, Catholic Church Records, 1681-1910	9,471	02 Nov 2012
Austria	Austria, Upper Austria, Linz Citizen Rolls, 1658-1837	Browse Images	03 Aug 2011
Austria	Austria, Upper Austria, Linz, Death Certificates, 1818-1899	Browse Images	12 Mar 2013
Austria	Austria, Upper Austria, Linz, Miscellaneous City Records, 1485-1894	Browse Images	08 Mar 2013
Austria	Austria, Upper Austria, Wehr, Census Records, 1613-1900	Browse Images	25 Apr 2013
Austria	Austria, Vienna Population Cards, 1850-1896	146,420	14 Oct 2012

Filter by collection name
Collection name

Place
Continental Europe (9)
Česká Republika (9)

Date
Přes 1700 (7)
1700 - 1749 (7)
1750 - 1799 (7)
1800 - 1849 (9)
1850 - 1899 (9)
1900 - 1949 (5)

Collections
Census & Lists (8)
Birth, Marriage, & Death (9)
Probate & Court (1)
Other (8)

Availability

Historical Record Collections

9 collections
Recently added or updated

Title	Records	Last Updated
Czech Republic, Births and Baptisms, 1637-1889	33,061	15 Mar 2012
Czech Republic, Censuses, 1843-1921	Browse Images	01 Jul 2013
Czech Republic, Church Books, 1552-1948	56,838	20 Jun 2013
Czech Republic, Civil Registers 1874-1937	Browse Images	26 Jun 2013
Czech Republic, Land Records, 1450-1889	Browse Images	20 Jun 2013
Czech Republic, Marriages, 1654-1889	12,687	14 Mar 2012
Czech Republic, Northern Moravia, Opava Archive Church Books, 1571-1905	Browse Images	17 Mar 2011
Czech Republic, Southern Bohemia, Třeboň Archive Church Books, 1650-1900	Browse Images	08 Sep 2010
Czech Republic, Třeboň, Nobility Seigniorial records, 1579-1859	Browse Images	30 Oct 2012

- Indexové vyhledávání v matrikách narozených – omezené
- Sčítání lidu
- Matriční záznamy
- Civilní matriky z Hlučínska
- Pozemkové knihy
- Indexové vyhledávání v matrikách oddaných – omezené
- Matriky ZA Opava
- Matriky SOA Třeboň
- Soupis poddaných SOA Třeboň

a v opavském zemském archivu. Jinými slovy zde naleznete jednotlivá sčítání lidu ze severních a jižních Čech, z Trutnovska, potažmo ze severní Moravy a Slezska.

Vpravo od názvu sbírky se nachází spojení **Browse images**. Klikněte na něj a aplikace vám okamžitě nabídne stránku s českými názvy jednotlivých měst. Při vyhledávání sčítání lidu pro menší obce je třeba rozkliknout příslušné okresní město, kam byly sebrané údaje shromážděny. Je ovšem třeba si uvědomit, že některé hranice nynějších okresů se s těmi historickými nemusely shodovat.

District	Bílina
Benešov nad Ploučnicí	Česká Kamenice
Bruntál	České Budějovice
Česká Lípa	Český Krumlov
Český Dub	Chomutov
Chabařovice	Cvikov
Chrastava	

Země: Böhmen
 Land: _____
 Soudní okres: Opava-letánský
 Gerichtsbezirk: _____
 Obec: Turn
 Gemeinde: _____
 Osada: _____
 (Městské čtvrti)
 Ortschaft: _____
 (Gauviertel)

Ulice neb náměstí: Spilhostrasse
 Gasse oder Platz: _____

Číslo domu (staré): _____
 Haus-Nr. orientáční (nové): _____
 Orientierungs- (neue) Nr. 3.

Sběrný arch domovní.

Sběrný arch domovní vyplní sbíratel komisař na základě sbíracích archů těchto domů (§ 13. instrukce). Sbírací archy rovná podle čísel bytů. Sbírací archy nevyplněné vložen byty zařadí za poslední číslovaný sbírací arch. Je-li byt obývan, označí ve sloupci 2 kolmou čarou, je-li neobývan, udělá kolmou čáru ve sloupci 3. Do sloupce 4 napíše jméno majitele bytu a do sloupce 5 napíše počet osob bytůvých a do sloupce 6 napíše počet osob v bytě přítomných. Je-li třeba nějakého zvláštního sdělení, učiní tak ve sloupci 6.
 Na každém provede napsat ve sloupci 2, 3 a 5.

Haussammelbogen.

Den Haussammelbogen hat der Zählkommissär auf Grund der Zählbogen eines Hauses auszufüllen (§ 13. der Instruktion). Er ordnet die Zählbogen nach den Wohnungsnummern. Zählbogen ohne Wohnungsnummer reißt er hinter den letzten nummerierten Zählbogen ein. Ist die Wohnung bewohnt, so macht er in Spalte 2 einen senkrechten Strich, ist sie unbewohnt, so macht er den senkrechten Strich in Spalte 3. In die Spalte 4 schreibt er den Namen des Wohnungsinhabers, in die Spalte 5 die letzte fortlaufende Zahl des Zählbogens, welche zugleich die Anzahl der in der Wohnung anwesenden Personen zeigt. Ist eine besondere Mitteilung notwendig, so wird sie in Spalte 6 eingetragen.
 Zum Schluss hat der Zählkommissär in den Spalten 2, 3 und 5 die Summe zu schreiben.

Jméno majitele domu: Lamisch Martin
 Name des Hauseigentümers: _____

Redové číslo bytu Wohnungsnummer (fortlaufend)	Byt jest Die Wohnung ist		Jméno majitele bytu Name des Wohnungsinhabers	Číslo přítomných osob Gesamtzahl der anwesenden Personen	Poznámka Anmerkung
	obýván bewohnt	neobýván unbewohnt			
1	2	3	4	5	6
1	/	-	<u>Kurmann Franz</u>	<u>8</u>	
2	/	-	<u>Chalupa Adolf</u>	<u>6</u>	
3	/	-	<u>Lamisch Martin</u>	<u>2</u>	
4	/	-	<u>Blahovit Josef</u>	<u>4</u>	
5	/	-	<u>Harcl Fanny</u>	<u>2</u>	
6	/	-	<u>Hajer Josef</u>	<u>3</u>	
	<u>6</u>	-		<u>25</u>	

Sčítání lidu; Tiskopis I. česko-něm. — Volkszählung; Drucksorte IV. böhmisch-deutsch.

Teplíce nabízejí sčítání lidu z roku 1921, což našim účelům plně vyhovuje. Jednotlivé operáty jsou rozděleny do sekcí podle popisných čísel budov. Protože se dnešní názvy ulic mohou od někdejšího pojmenování lišit, spoléhejte se spíše na vyhledávání podle numerického označení. Pokud si však nejste číslem popisným jisti, ale zároveň znáte jméno ulice, v níž vaši předci bydleli, není nic jednoduššího než si pomocí mapy v katastru nemovitostí dané číslo vyhledat.

Každá domovní jednotka je uvozena souhrnným soupisem všech partají, které v daném čísle popisném bydlely. Překvapivě tak hned zkraje poznáváme, že v nevelkém rodinném domku žilo na začátku druhé dekady 20. století hned šest rodin, dohromady neuvěřitelných dvacet pět osob.

Byt číslo čtyři si pronajímal Josef Blahout, nalistujeme tedy čtvrtou stranu téhož sběrného archu. A jsme úspěšní. Během několika málo minut se dozvíme nejen jména rodičů i dětí, data a místa jejich narození, ale i řadu dalších zajímavostí. Rodina Blahoutova žila v Teplících od roku 1896, nehlásila se k žádné církvi a všichni členové uměli číst i psát. Kromě povolání, popř. učebním oboru u dětí, najdeme ještě údaj o tom, kde přesně osoba pracovala a jestli za tuto činnost dostávala plat.

Sčítací arch budí vyplněný připraven k odevzdání od 16. února 1921 v 8 hodin ráno poštjane. Der ausgefüllte Zählbogen ist ab 16. Februar 1921 8 Uhr früh zur Abgabe bereitzuhalten.

Sčítací arch — Zählbogen
 pro bytovou stranu (Anteil) für die Wohnpartei (Anteil)
 Josef Blahout

Země: *Česko*
 Území: *Česko*
 Účetní území (Gemeinde): *Teplice*
 Územní část (Ortsteil): *Teplice*
 Územní číslo (Haus-Nr.): *581*
 Územní číslo (Ortsbezirks-Nr.): *3*
 Územní číslo (Wohnbezirk-Nr.): *2*

Číslo popisné (Haus-Nr.)	Příjmení (Nachname)	Jméno (Vorname)	Narození (Geburtsdatum)	Místo narození (Geburtsort)	Povolání (Beruf)	Plat (Lohn)	Povolání - Beruf		Poznámka (Anmerkung)
							Pracovní místo (Arbeitsort)	Pracovní plat (Arbeitslohn)	
41200	Blahout	Rozal	22 8 1872	Teplice	Pracovník	1200	Pracovník	1200	79
41200	Blahout	Josef	31 11 1896	Teplice	Pracovník	1200	Pracovník	1200	80
41200	Blahout	Josef	31 11 1896	Teplice	Pracovník	1200	Pracovník	1200	81
41200	Blahout	Josef	31 11 1896	Teplice	Pracovník	1200	Pracovník	1200	82

MAKAD Lidov. Tiskár. J. Čechov-mlá. Verlagsdruck: Druckerei E. Böhmisch-deutsch.

Sčítací operát rodiny Blahoutovy

Pro genealogy, jejichž předci vlastnili hospodářskou usedlost, jsou sčítací operáty zajímavé i z hlediska zaznamenaného soupisu chovaných zvířat. Tyto údaje nám mohou posloužit nejen k utvoření představy o rozlehlosti gruntu, ale i o tom, jak se stavy dobytka, prasat, koní či slepic během dekad měnily.

A) Počet zvířat.			
I. Koně, a to:	II. Hovězí dobytek (těl. hovězí):	III. Mléčí, mlouvé a oslí:	VI. Prasata:
1. Hřbitva:	1. Javorina mladší 1 roku:	1. Mléčí	1. Početvážata až do 3 měsíců
a) mladší 1 roku	a) byčci (meklečivní)	2. Mlouvé	2. Běžouni (pedorečkoví) až do 1 roku
A) starší 1 roku až do užívání jelo k práci	b) jalovci	3. Oslí	3. Prasata starší 1 roku, a to:
	c) vlní (dělníci)	Úbrn mužů aš.	a) kaneč plemeni
	2. Týží (meklečivní, starší 1 roku)		b) vlní plemeni
	3. Javorina starší 1 roku:	IV. Kozy (mléčí k státi a poměti)	Úbrn prasař
	a) jalův nepoužitelné k tahu	V. Ovece:	VII. Půdět dš:
	a) jalův	1. Javorina mladší 1 roku	a) polyhřivých
	b) křev	2. Ovece starší 1 roku, a to:	b) mlyhých
	4. Křevy	a) boraní	c) vlněných
	5. Vlní (dělníci):	a) samice	Úbrn dš.
	starší 1 roku až do 3 let:	c) skopci	VIII. Drábež:
	a) jalův nepoužitelné k tahu nebo k žiti	Úbrn ovč.	1. Daněcí slepce
	b) upotřebení k tahu		2. Hny
	c) upotřebení k žiti starší 3 let:		3. Křevy
	a) upotřebení k tahu		4. Jiné drábež
	b) upotřebení k žiti		
Úbrn hovězího dobytka meč tím hovězí			
Úbrn koně			
	B) Majetníci zvířat.		

Sčítací operát – údaje o zvířectvu

Digitalizace v České republice probíhá poměrně svižným tempem, řada z vás však sčítání lidu na webových stránkách zatím nenalezne. Pokud se ovšem obrátíte na příslušný okresní archiv s žádostí o kopii dané archiválie, pracovníci vám ji za malý poplatek v poměrně krátké době pošlou.

Z VYPRÁVĚNÍ OBECNÍCH KRONIK

Z takto nahromaděných informací již lze sestavit poměrně živý příběh, na ještě větší plastičnosti mu však dodá promítnutí života sledované rodiny na pozadí tehdejšího dění, konvencí a vůbec všech faktorů, které ovlivňovaly lidskou každodennost. K tomuto účelu se nejlépe hodí dobové kroniky. Ty je možné směle využívat ve všech časových polohách našeho bádání. V této části je ovšem zmiňujeme zejména proto, že se mladší zápisky o událostech v obcích a městech začínají čím dál častěji objevovat na internetu. Databázi naskenovaných pamětí nabízí například třeboňský archiv nebo digitální badatelný východočeských archivů, k přenášení dat do elektronické podoby však přistupují i samotné obce. Na jejich domovských stránkách v odkaze směřujícím k historii pamětní knihu mnohdy také naleznete.

Porovnáte-li zápisky kronikářů s vlastní historií sledované rodinné větve, můžete dojít k překvapivým závěrům. Například javornický pamětník hned v úvodu své knihy poznamenal, že je „... Javorník krásný, ale chudý. Obyvatelé nemají zde bláhobytu...“. Na dalších stránkách dodává, jak zejména zdejší zedníci odcházejí za hranice nebo do jiných částí země, aby tam lépe našli uplatnění, které by zajistilo snadnější existenci jejich rodin.

Spojivosti lze hledat kdekoliv. Zvýšená úmrtnost v rodině může souviset s epidemiemi, náhlé přestěhování s neúrodou, způsobenou velkým suchem nebo krupobitím. Byly doby, kdy lidský život závisel na rozmarech počasí a člověk s ním vedl jeden dlouhý, tuhý a nekončící boj. Veškeré vzpomínky na podobné katastrofy jsou cenným vodítkem k hlubšímu poznání rodinné historie.

NA STRÁNKÁCH DOBOVÉHO TISKU

Řádění živlů a všech incidentů poutajících čtenářovu pozornost si všímal i dobový tisk. Také v něm je možné nalézt střípky informací o našich předcích. A to dokonce nejen o těch, kteří nějakým způsobem figurovali v mordech, loupežích a podobných záležitostech. Periodika často hovoří rovněž o členech spořádaných a ničím výjimečných rodin. Nejlepším pramenem jsou ohlášky významných událostí, ať již veselých, jako jsou zásnuby či svatby, či těch truchlivějších, mezi něž se řadí například nekrology. Neméně zajímavé jsou rovněž různé výsledkové listiny a především inzerce. Dnes haněná reklama nám totiž může výmluvně vysvětlit, čím se náš předek zabýval.

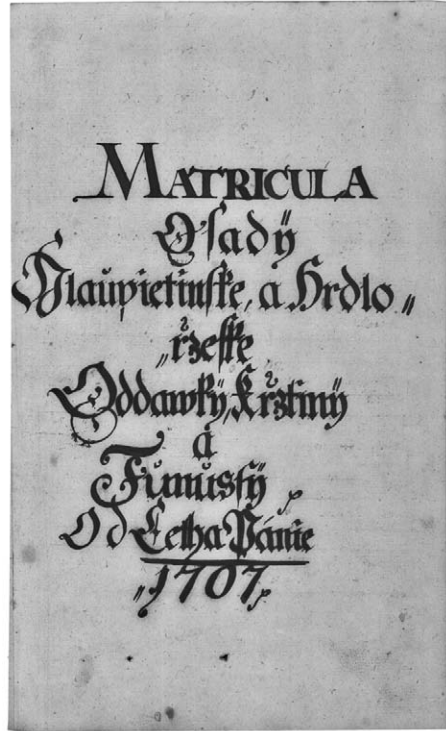
Pomineme-li rodové souvislosti, které nám může dobový tisk vnést do našeho rodokmenu, je tak jako tak užitečné tehdejší noviny alespoň prolistovat. **Články a komentáře totiž odrážejí nálady ve společnosti, jejíž součástí byli i naši předci.**

Dostat se k dobovému tisku bohužel není nic jednoduchého a budete si za ním muset vyrazit do okresního archivu nebo ještě lépe do knihoven. Pokud však netrváte na procházení periodika stránku po stránce, je možné pokusit se nějaké informace vyhledat pomocí aplikace Kramerius na webových stránkách <http://kramerius.nkp.cz>, která zadané slovo vyhledává v digitální knihovně a posléze výňatek s nalezeným termínem nabídne uživateli. Kvůli omezení přístupových práv je možné celou stránku z dobového tisku zobrazit jen z počítačů umístěných v konkrétních institucích, například v Národní knihovně.

Začínáme!

- » ROZDĚLENÍ MATRIK
- » ULOŽENÍ MATRIK
- » ZEMĚPISNÉ REJSTŘÍKY

Poklasný Martin Knedlhans byl pověřen dohledem nad mlatici, kteří onoho roku zpracovávali úrodu sklizenou z polí hospodářského dvora v Býkově. Zdejší vísku nedávno nechal cisterciácký opat a hlava plaského panství Evžen Tyttl přeměnit na velkostatek, aby ho následně včlenil do znamenitě fungujícího hospodářského zázemí plaského kláštera. Po jeho zrušení koncem 18. století začal dvůr upadat, až definitivně vymizel z českých map. Barokní statek dnes po rozsáhlé rekonstrukci funguje jako hotelové zařízení.

Titulní list matriční knihy: Matricula osady hlaupietinske a hrdlozeske, oddawky, křztiny a funussy od Letha Panie 1707

Pakliže jsme překlenují zlom letopočtu mezi 19. a 20. stoletím, můžeme neohroženě zamířit do veřejně přístupných matrik. Knihy, do nichž byly vpisovány záznamy o narození, svatbě a úmrtí jedince, jsou totiž nezbytné pro vytvoření kostry rodokmenu, kde jednotlivé kosti představují dohledaná jména a s nimi spjatá data. Valné části rodopisných nadšenců tento holý základ stačí, já však radím vyvarovat se takového zjednodušování a naopak se snažit posbírat co nejvíce indicií. Díky nim můžete později kostru obalit svalstvem, aby na závěr vašeho bádání vzniklo kompaktní tělo celistvého příběhu.

Matriční zápisy dosvědčují existenci hledané osoby. Potvrzena je však teprve tehdy, sejdou-li se nám dva

Nekatolické matriky

Máte-li ve svém stromu života samé katolíky, můžete si gratulovat. Předcházející větu nevnímejte jako naši náboženskou zatvrzelost, nýbrž jako prosté konstatování. Dohledávání evangelíků je totiž mnohem složitější. Když císař Josef II. povolil náboženskou toleranci, začaly vznikat rovněž nekatolické matriční knihy, jejich zápisy se však staly právně platnými teprve před polovinou 19. století. Evangelíci proto bývali zapisováni dvojmo, jak v matrikách katolických, tak v evangelických.

a více o ní pojednávající záznamy. Třebaže tak pro ověření svého předka nepotřebujete vyhledávat informace ve všech typech matrik, z hlediska komplexnosti rodokmenu jsou údaje o narození, svatbě i smrti nezbytné.

Pod pojmem matrika (**Matrik**, **matrica** nebo **matricula**) rozumíme úřední knihy, do nichž byly poznamenávány informace o osobách, nějakým způsobem přináležejících k instituci pověřené jejich vedením. Pro naše potřeby jsou nejdůležitější matriky církevní, které se dělily na knihy narozených/pokřtěných (**Geburtsbuch**, **Matrica baptisatorum**), oddaných (**Traungsbuch**, **Matrica copulatum**) a zemřelých (**Sterbebuch**, **Matrica mortuorum**). Správou a postupným doplňováním spisů byl pověřen duchovní stojící v čele farnosti. Zpravidla jím býval farář, v některých lokalitách ho mohl zastoupit administrátor.

Pro genealoga je nesmírně důležité vědět, v jakém časovém rozmezí matriky vznikaly, respektive do jaké doby sahají jejich nejstarší záznamy. Odpověď bohužel není jednoznačná. Zatímco utrakvistické matriky v sobě ukrývají informace o lidech žijících v polovině 16. století, římskokatolické soupisy jsou podstatně mladší. Apel k registrování svých oveček dostaly farnosti teprve v roce 1563, v českých zemích se tak stalo ještě o něco později. Většina dochovaných matrik však však zřídka překračuje polovinu 17. století.

Vzdělání farářů platilo za morální autoritu obce a díky své učenosti tvořili intelektuální elitu národa. Jejich rozhled se naplno projevil zejména v období národního obrození, kdy se i nejzapadlejší fary staly centry kultury a vzdělanosti.

Duchovní pastýř

V čele každé kolatury (farnosti) stál farář, který se v obci těšil výsadnímu postavení a byl pro chod místního společenství nezbytný. K jeho povinnostem patřila nejen kázání ve farním kostele, ale rovněž udělování svátostí. Duchovní správce vesnického mikrosvěta provázel jeden lidský život od udělení křtu přes přípravu na biřmování, oddání, až po poslední pomazání na úmrtním loži. Z těchto úkonů plynula také jeho důkladná znalost každého jednotlivce, kterou tu a tam vtěsnil do několika lakonických řádků, jimiž obohatil matriční záznam.

Fotografie rodiny Jakubcovy z roku 1906

Farářovo posláná a plnění povinností nebylo vždy jednoduché. Vezmeme-li v úvahu vzdálenosti některých vesnic od farního kostela, potažmo fary, musel občas farář za svými ovečkami naběhat kilometry. Zatímco se křty nebo svatební obřady odehrávaly v místním svatostánku, k poslednímu pomazání mohl být zavolán ve dne i v noci. Taková noční cesta zasněženým lesem v mrazivém lednu jistě nebyla záviděníhodná.

Jako pastýř, učitel a rádce se farář těšil výjimečné pověsti, o čemž svědčí i řada obyčejů spjatá s jeho osobou. Jeden z nich například přikazuje, aby hospodyně rychle usedla na místo, kde před okamžikem seděl farář obcházející o Vánocích své farníky. Spočinutí na chladnou lavici prý zajišťovalo hospodářství prosperitu po celý následující rok.

OBLASTNÍ ARCHIVY

Časové rozhraní matričních záznamů je tedy jasné, jak jsme na tom ovšem s rozdělením geografickým? Českou republiku pokrývá hustá síť archivů. **Nejnižší jednotku tvoří archivy okresní**, v nichž se soustředí fondy spjaté s dějinami města a obcí nacházejících se v jeho obvodu. Nadřazenými institucemi jsou potom **archivy oblastní**, a právě do nich jsou po uplynutí předpisem stanovené lhůty odevzdávány matriční knihy. Každý takový archiv má svou spádovou oblast. Severní Čechy spravuje archiv v **Litoměřicích**, západní v **Plzni**, východní v **Zámrsku**, jižní v **Třeboni** a Středočeský kraj spadá pod Státní oblastní archiv v **Praze**. Hlavní město má navíc k dispozici kromě výše zmíněných institucí rovněž Archiv hlavního města Prahy. Na Moravě spravuje tamější sbírky Moravský zemský archiv v **Brně** a Zemský archiv v **Opavě** s pobočkou v **Olomouci**. Celou tuto spleť sítí zaštiťuje **Národní archiv v Praze**.

Aby informací nebylo málo, je třeba dodat, že téměř každý z řečených archivů poskytuje staré matriky a některé další digitalizované archiválie prostřednictvím odlišných internetových aplikací. Abychom se ve víru odkazů neztratili, projdeme všechny e-badatelné jednu po druhé v následujících kapitolách.

Státní oblastní archiv v Litoměřicích (matriční působnost: Ústecký kraj, Liberecký kraj)
<http://www.soalitomerice.cz>

Archiv hlavního města Prahy (matriční působnost: Hlavní město Praha)
<http://www.ahmp.cz>

Moravský zemský archiv v Brně (matriční působnost: Jihomoravský kraj, Zlínský kraj, Vysočina kromě někdejších okresů Havlíčkův Brod a Pelhřimov)
<http://www.mza.cz>
Digitalizované matriky poskytuje na <http://actapublica.eu>

Státní oblastní archiv v Plzni (matriční působnost: Plzeňský kraj, Karlovarský kraj)
<http://www.soaplzen.cz>

Digitalizované matriky poskytují na <http://actapublica.eu> a na bavorsko-české síti digitálních historických pramenů <http://www.portafontium.cz>

Státní oblastní archiv v Praze (matriční působnost: Středočeský kraj)

<http://www.soapraha.cz>

Digitalizované matriky poskytuje na <http://actapublica.eu>

Státní oblastní archiv v Třeboni (matriční působnost: Jihočeský kraj, bývalý okres Pelhřimov)

<http://www.ceskearchivy.cz>

Státní oblastní archiv v Zámrsku (matriční působnost: Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, bývalý okres Havlíčkův Brod)

<http://www.vychodoceskearchivy.cz>

Zemský archiv v Opavě (matriční působnost: Olomoucký kraj, Moravskoslezský kraj)

<http://www.archives.cz>

JAK NAJÍT VES ANEB JEHLA V KUPCE SENA

Matriky byly vedeny při jednotlivých farnostech. Bohužel hranice dnešních kolatur ne vždy odpovídají stavu, v jakém se nacházely v předchozích staletích. Dohledání, ke kterému farnímu kostelu naše obec spadala, tak může být poněkud obtížnější. Naštěstí jednotlivé oblastní archivy přistoupily k vytvoření map farností nebo soupisu obcí a umístily je na internet. Zde je následující přehled.

- » **SOA Litoměřice** uveřejňuje **Lexikon obcí severních a severozápadních Čech**, tedy dnešní území Ústeckého a Libereckého kraje. Kromě českého a německého názvu obce zde naleznete i její příslušnost k veřejné, církevní a vrchnostenské správě. Mapa farností však bohužel zatím neexistuje (jaro 2013). <http://www.sosalitomerice.cz/content/lexikon-obci>
- » **Platforma Acta Publica** nabízí seznamy farností ve formátu PDF přihlášeným uživatelům v sekci Dokumenty. <http://actapublica.eu/dokumenty/> Ani tyto sdružené archivy nemají zatím k dispozici přehlednou digitalizovanou mapu. Brněnský a pražský archiv ovšem v rámci aplikace nabízejí rozsáhlý a výborně zpracovaný zeměpisný rejstřík. To znamená, že můžete do vyhledávače v Acta Publica napsat jméno jakékoliv sebemenší nefarní obce a rejstřík vám místo sám vyhledá a včlení do hranic dané farnosti. To samé ovšem neplatí pro archiv v Plzni. Zde je možné pouze vyhledávání farních obcí, detailnější rozpis vsí, které do kolatury patřily, si musíte vyhledat právě v *seznamu matrik a obcí podle původců*. Vyhledávání samot, malých hospodářských dvorů nebo osad o několika číslech popisných se tak stává úkolem na několik dní.

- Naštěstí plzeňský archiv zveřejňuje matriky rovněž na mezinárodním webovém portálu **Porta fontium**, kde již vyhledávání funguje na stejném principu jako u obou partnerských archivů sdružených s Plzní v Acta Publica. Zadáte-li tedy jakoukoliv obec, systém vám ji samostatně přiřadí k požadované farnosti. Tím odpadá zdlouhavé prohlížení starých map a tipování, k jakému farnímu kostelu mohla naše vesnička patřit.
- Precizně vypracovaný a neustále průběžně doplňovaný zeměpisný rejstřík nabízí SOA v Třeboni prostřednictvím **<http://digi.ceskearchivy.cz>**.
- K požadované obci vám kromě nynějšího okresu, kraje a odkazu na současné obecní domovské stránky doplní také výčet sídelních jednotek. To je velmi důležitá funkce, hledáte-li zaniklou obec, kterou již před desetiletími pohltit její větší soused. Kromě údajů o současném stavu obce nabízí aplikace také pohled do minulosti. Německý název vsi, farní příslušnost, přiřazení k soudním okresům a její zasazení do hranic konkrétního panství vám ušetří hodiny práce. A to stále není vše. Ve složce **mapa** vám systém hledanou obec ukáže na současném plánu, záložka **archivní mapy** zase nabídne veškerý historický kartografický materiál.
- Státní oblastní archiv v Zámrsku uveřejňuje mapu farností Východočeského kraje na svých stránkách **<http://vychodoceskearchivy.cz>** v sekci matriky a složce mapy.
- Zemský archiv v Opavě poskytuje na odkazu **http://www.archives.cz/matriky_info/priloha_mapa/mapa.html** mapu rozložení farností k roku 1948 v bývalém Severomoravském kraji.
- Pokud ani tak nebudete úspěšní, k nalezení správné lokality bude zapotřebí zalistovat v literatuře. Vůbec nejlepší publikací je dle mého soudu **Popis Království českého** od Františka Palackého, jehož plná verze se nachází na internetu v aplikaci Google books. Návštěva knihovny však bude nutná v případě hledání vsi na Moravě nebo ve Slezsku. **Historický místopis země moravskoslezské** od Ladislava Hosáka se totiž na internetu nenachází a jeho přístupnost v Google books je omezena na zobrazování úryvků.

NEJLEPŠÍ PŘÍTEL INDEX

Hledání v matrikách je časově velmi náročné a vyžaduje nejen plné soustředění, ale především nekonečnou trpělivost. Každý prostředek, který práci genealoga urychlí, je proto z logiky věci vítaným pomocníkem. Takovým nástrojem jsou zejména indexy, tedy **jmenné seznamy obsahující jména v matrice zaznamenaných osob spolu s datem a zejména číslem příslušné strany**. Indexy existují buď jako samostatné svazky, nebo mohou být umístěné přímo v matrice, většinou v samém závěru knihy. Přestože slovo „index“ patří se slovem „krasopis“ ke dvěma vůbec nejoblíbenějším výrazům genealoga, nenajdeme je pohříchu všude. A to i přesto, že na počátku 19. století bylo nařízeno zpětné indexování starších matrik. V praxi se však nařízení nesetkalo s patřičnou odezvou.

Indexové záznamy bývaly zpravidla řazeny podle abecedy, záleželo však zejména na invenci faráře, jakým způsobem si seznam sestaví. Někteří se dokonce z vlastní iniciativy pustili do vytvoření indexu na základě rodinných nebo přímo rodových souvislostí, což bylo s přihlédnutím k pozdější orientaci v seznamu vůbec nejlepší variantou. Bohužel takových do detailu vypracovaných indexů je poskovnu.

Abecedně řazený seznam nabízí všechna příjmení od téhož písmene v jedné kapitole s uvedením místa narození a odkazem na stranu, kde se zápis o narození nachází. Badatele však může potrápit **pořadí písmen, které se v některých indexech odlišuje od dnešního abecedního uspořádání**. Společně se například vyskytují písmena D a T, G a J, nebo druhé z nich úplně chybí. Je tedy rozhodně dobré nejprve celým seznamem prolístovat a sekvenci jednotlivých kapitol si poznamenat. Problém může nastat i s hláskováním příjmení nebo příjmení. Jana Jiskru můžete hledat pod J, ale i ve formě Giskra pod G.

Občas nám dávno zemřelý původce indexu zamotá hlavu zběsilým přeskakováním z písmene na písmeno, rok k roku. Toto chaotické řazení vznikalo zejména tehdy, když si farář dopředu rozdělil knihu na jednotlivá písmena, jimž určil příslušný počet prázdných listů. Jestliže se však například frekventované písmeno K zaplnilo příliš brzy, byl písař nucen v daném roce skončit a se záznamy dalších osob začít až v závěru knihy. V případě, že se mu taková nemilá událost přihodila po čas vedení indexu hned několikrát, byla z toho ve svém důsledku zapeklitá motanice.

10. Chlumec,
*panství fideikomm. Kratonohy, statek. Majitel:
Josef Oktavian hrabě Kinský. Obyv. č.*

◆ 1. Chlumec n. zám. ● †	— —	331 : 3061
2. Stará voda †	Altwasser	32 : 218
3. Chudeřice	— —	16 : 129
4. Kladruby	— —	20 : 145
5. Lewin	— —	15 : 114
6. Látice †	— —	32 : 222
7. Nepochy, Lepolisy	— —	97 : 656
8. Nowé město	Neustadt	48 : 329
9. Pamětník	— —	33 : 228
10. Písek	— —	38 : 265
11. Olešnice	— —	27 : 227
● 12. Žitlice ● †	— —	266 : 1971
13. Wchynice bílé	Weiss-Chynitz	32 : 281
14. Tetow	Tetau	36 : 289

Výčet obcí v Popise Králowství českého od F. Palackého

Způsob zápisu v abecední posloupnosti podléhal libovůli faráře. Nejdůležitější informace pro genealoga se však objevují ve všech variantách. Jsou to jméno a příjmení, místo narození a poznámka o matriční straně, uvedená zkratkami **s.**, **str.**, **p.** nebo **pag.** (pagina – latinsky strana). Odkazy obsahující římské číslice můžeme pominout. Pozor na zaměňování čísla strany s matričním údajem za číslo strany zobrazovaného snímku. Tato numerická označení spolu vůbec nesouvisejí. Kromě toho jsou matriky občas ještě dodatečně očíslovány tužkou, ani tento údaj pro nás není směrodatný. Jediné správné je původní číslo stránky.

Z našeho indexu se tedy dozvídáme jména narozených v letech 1814 a 1815. Protože se jedná o německy vedenou matriku, odpovídají tomu i nadpisy tabulek. Hlavička **Nahmen** uvádí jména narozených, **Geb. Ort** značí místo narození a zkratka **pag.** odkaz na příslušnou stranu.

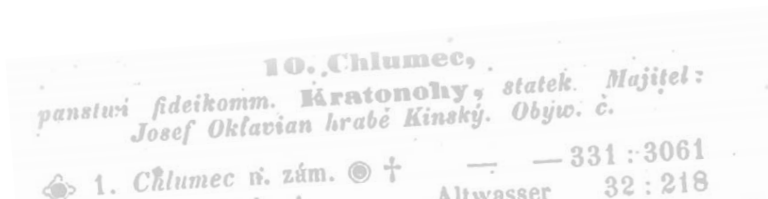
Nahmen Jména	Geb. Ort Místo narození	Pag. Stránka
1874		
Loyka Jozzff	Bandy	126
Lany Lany	Bandy	127
Lubel Lany	Thuro	316
Lanyer Lany	Thuro	338
1875		
Loyka Jozzff	Bandy	134
Lanyer Jozzff	Bandy	136
Lanyer Jozzff	Gurin	407
Lad Mlana	Minsman	585
Lanyer Jozzff	Thuro	340
Luzil Kuff.	Zurin	869

Index

Letopočet

Kromě řazení podle písmen existovalo i řazení podle let. Farář jednoduše vepsal bez ohledu na příjmení všechny narozené v jednom roce do jedné kapitoly.

Vypíšeme-li si všechny osoby s hledaným jménem, mohou před námi vyvstat zajímavé skutečnosti. Za předpokladu, že v dané vsi nebo městě žila jediná rodina, je možné vysledovat posloupnost

jednotlivých generací přesně tak, jak šly za sebou (viz tabulka). Bez doložení skutečných matričních zápisů zůstávají sice naše domněnky v hypotetické rovině, i tak nám však mohou poskytnout cenné vodítko k dalšímu pátrání.

Josefa Loyková	* 1837	1. generace
Ferdinand	* 1839	
Ferdinand	* 1864	2. generace
Josef Anton	* 1866	
Antonín Jan	* 1867	
Marie Kateřina	* 1869	3. generace
Marie Antonie	* 1890	
Alois Antonín Jan	* 1891	
Antonína	* 1893	
Marie	* 1895	

..., statek. Majitel:
ský. Obyw. č.

— — 331 : 3061
 Altwasser 32 : 218
 — — 16 : 129
 — — 20 : 145
 — — 15 : 114
 — — 32 : 222
 26 — — 97 : 656
 — — 48 : 320

Zázrak zrození

» MATRIKY NAROZENÝCH/KŘTĚNÝCH

» ACTA PUBLICA

Uběhl rok od sezdání šebetovského rodáka podruha Tomáše Loyky s rolnickou dcerou Johanou a mladý pár přivedl na svět svého prvorozeného syna. Dítě narozené dne 3. dubna roku 1778 tradičně pokřtili jménem jeho kmotra, truhláře Františka Heschy. Svázanost Heschovy rodiny s mladým manželským párem se naplno projevila během další dekády, kdy se Hesch i jeho manželka střídavě objevovali na místě kmotrů u všech Tomášových dětí. A že jich bylo. V pravidelném dvouletém sledu se kromě Františka narodili Florian, Libor, Veronika a Josef, který však krátce po porodu zemřel. Jeho jméno na památku po zemřelém dítěti nosili i další dva následující potomci Josefa a Josef. Nejmladší Annu, Tomáše a Vincence dělilo od prvorozeného Františka celých dvacet tři let.

Emilka Marešová – druhá dekáda 20. století

Pomyslnou startovní čáru našeho závodu proti proudu času jsme právě nechali za zády. Abychom prolétli překážkovou dráhou, jejíž cílová rovinka je zatím v nedohlednu, budeme potřebovat několik znalostí o matrikách narozených, potažmo o matrikách obecně. Běh na dlouhou trať však není, jak známo, výsadou netrpělivých, proto část rodopisců odpadne hned v prvním úseku. Ti ostatní zamíří do webových aplikací umožňujících prohlížení matričních knih.

Průvodcem našeho běhu od holé informace k výše uvedenému celistvému výňatku z rodokmenu nám tentokrát bude rodina Loykova, která splňovala hned několik důležitých předpokladů. Předně by okamžitě mohla zaujmout prvenství na stupních vítězů učebnicových příkladů natality.

Vysoký počet dětí a jejich příchody na svět jako by přímo vypadly ze statistických pouček pro rodopisce. Kromě toho je uvedena historie rodu zasazená akorát do doby, kdy se zásahem císařské manželky Marie Terezie a jejího syna Josefa zásadně změnila povaha a forma matričních záznamů.

Rodokmen byl také vybrán s ohledem na místo bydliště, kde se příběh rodiny Loykovy odehrával. Šebetov, vesnice v severovýchodní části dnešního blanenského okresu, nás odkazuje do Moravského zemského archivu. Nezbyvá tedy, než v rámci kapitoly o zrození a všem, co s ním souviselo, představit první z českých archivních webových aplikací, v níž jsou v průběhu měsíců zveřejňovány další a další digitální kopie matričních knih.

PRÁCE S APLIKACÍ ACTA PUBLICA

Aplikace Acta Publica na stránkách <http://actapublica.eu> je poměrně přehledná, skrývá však jistá úskalí, jež mohou badatele nemile překvapit. Jednak je to pomalost při listování matričními záznamy, a to i přestože správci kvůli stále se zvyšujícímu počtu uživatelů naddimenzovali původní rychlost internetové linky. Stejně nepříjemná je nemožnost ukládat jednotlivé snímky do vašeho počítače. Aplikace totiž razí heslo „*dívej se zadarmo, jak chceš a kdy chceš, ale nestahuj a nekopíruj*“.

Vyhledávání
Moravský zemský archiv Brno
10
Vyhledávání
Vyhledávání podle původce

Zadejte požadavky na vyhledání matriky. Čím více kritérií Vašeho požadavku na zobrazení požadované matriky zadáte, tím počet vybraných a nabízených matrik bude nižší, cílenější. Žádné kritérium výběru není povinné, aplikace Prohížení matrik vyhledá matriky již při vyplnění jednoho kritéria.

Obec Hledat

Hledat Hledat

Signatura   Zobrazit

1. Vyberte požadovaný archiv
2. Zadejte název obce nebo jeho část
3. Upřesněte výběr pomocí šipek (pokud je třeba)
4. Enter (vyplní formulář vybraným názvem)
5. Enter (zpracuje formulář, zobrazí výsledky)

Vyberte požadovaný archiv. Zadejte do vyhledávacího pole hledanou obec. Po zadání několika prvních písmen Vám budou nabídnuty na základě shody znaků možnosti hledání. Čím více znaků z názvu zadáte, tím víc tyto možnosti hledání zúžíte. V nabízených variantách se pohybujete pomocí kurzorových šipek. Potvrdíte enterem, vybraná položka se přesune do vyhledávacího pole. Další enter odešle formulář a zobrazí výsledky vyhledávání.

Obec

Hledat

- Šebetov:Šebetov (Schebetau)
- Blansko
- Šebetov:Šebetov (Schebetau) [část obce]
- Blansko

Signatura

Při prvním vstupu se nezapomeňte zaregistrovat jako nový uživatel, získáte tím přístup k mnoha pomůckám, které se vám v průběhu práce s aplikací mohou hodit. V nabídce vyhledávání se můžete rozhodnout pro matriky ze tří českých a jednoho zahraničního archivu. V našem případě jsme zvolili Moravský zemský archiv Brno.

Do políčka **obec** zadáme název města Šebetov a aplikace nám hned nabídne vhodné varianty. Brněnský archiv má vyhledávání propojené s vypracovaným zeměpisným rejstříkem, díky čemuž odpadá zdlouhavé vyhledávání, do které farnosti patřila rodná ves našich předků. Například plzeňský archiv však takové vyhledávání zatím postrádá. V případě našeho Šebetova byla původcem farnost Knínice u Boskovic.

Velmi přehledně řešený rejstřík nám sdělí následující údaje. Kromě jména farního úřadu (**původce**) nalezneme v levé části obrazovky **signaturu** matriky. Pokud na ni poklepáme myší, otevře se nám její popis, který nám v mnoha směrech může usnadnit práci. U některých knih totiž matrikáři poznamenali jejich členění, a tak například u tripartitních matrik (matriky se záznamy narozených, oddaných i zemřelých v jednom svazku) nemusíme dohledávat, kde začínají a končí jednotlivé

Signatura	Okres	Obec	Původce	Narození	Oddání	Zemřelí	Indexy	Strany	Obr.data
366	Blansko	Obce: 7	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	1633 - 1662	1633 - 1662	-		115	
367	Blansko	Obce: 7	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	1661 - 1751	-	-		259	
368	Blansko	Obce: 7	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	1752 - 1771	-	-		121	
369	Blansko	Obce: 7	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	1771 - 1794	-	-		197	
370	Blansko	Obce: 4	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	1795 - 1833	-	-		229	
371	Blansko	Obce: 4	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	1834 - 1860	-	-		252	
372	Blansko	Obce: 4	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	1861 - 1903	-	-		346	
375	Blansko	Obce: 7	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	-	1662 - 1751	-		106	
376	Blansko	Obce: 7	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	-	1752 - 1771	-		44	
377	Blansko	Obce: 7	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	-	1771 - 1794	-		68	
378	Blansko	Obce: 4	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	-	1795 - 1833	-		101	
379	Blansko	Obce: 4	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	-	1834 - 1875	-		140	
380	Blansko	Obce: 4	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	-	1876 - 1934	-		202	
382	Blansko	Obce: 7	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	-	-	1662 - 1751		135	
383	Blansko	Obce: 7	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	-	-	1752 - 1771		73	
384	Blansko	Obce: 7	Knínice u Boskovic <i>římshkatolický farní úřad</i>	-	-	1771 - 1794		122	

oddíly. Číslo příslušné strany je uvedené také u těch záznamů, které se svým charakterem odlišují od zbytku matriky (např. narození dětí dělníků na železnici, Židé apod.).

Další kolonky nám upřesní **okres** a počet obcí (**obec**), z nichž pocházejí záznamy narození. Pokud najedeme myší na dané číslo, rozbalí se nám seznam s názvy všech dotčených vsí. Matriky jsou rozděleny na sekce **narození**, **oddaní** a **zemřelí**, letopočet uvádí časový rozsah dané knihy. Ve sloupci **indexy** nalezneme tři piktogramy. Tam, kde je označen kroužek, se nachází index oddaných, křížek značí index zemřelých a hvězdička index narozených. Kromě počtu stran (**strany**) je ovšem pro genealoga nejdůležitější obrázek **lupy**, umístěný při samém pravém okraji náhledu. Takto označené matriky jsou již digitalizované, knihy bez lupy se dosud nacházejí pouze v archívech. Kliknutí na lupy také matriku otevírá.

V náhledu matriční knihy si povšimněme ještě stavového řádku s vyznačením typu matriky (**N – matrika narozených**, **O – oddaných**, **Z – zemřelých**) a příslušných let, abychom se ujistili, že jsme otevřeli patřičný záznam.

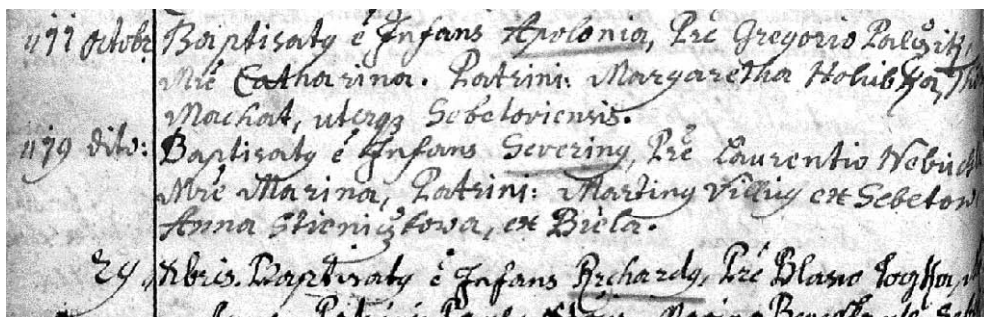
Jak vyplývá z naší ukázky, jediným vodítkem k dohledání dalších předků nám bylo jméno Josef Loyka, letopočet 1792 a místo Šebetov. Máme-li k dispozici index, je nalezení čísla strany s hledaným záznamem dílem okamžiku. K některým matrikám však dosud indexy nebyly digitalizovány, u starších knih mohou úplně chybět.

Jak tedy co nejrychleji najít hledaný rok 1792, aniž bychom knihou zběsile listovali tam a zpět a přitom ztráceli jak drahocenné minuty, tak především vlastní nervy? Informace o řazení a číslování matriční knihy se občas můžeme dobrat v záložce s číslem **signatury**, v opačném případě bychom měli postupovat následujícím způsobem. Vezmeme-li v úvahu počet vsí, kterých se zápisy týkají, spolu s počtem stran, jejich vzájemným poměrem nám vyjde přibližný počet listů na jednu obec. Bohužel toto pravidlo platí jen v omezené míře. Tam, kde se farní kostel nacházel v hustěji osídlené oblasti, nebo dokonce ve městě, počítejte s tím, že této obci bude v knize věnováno většinou dvakrát až třikrát tolik místa. Přibližnou posloupnost ostatních vsí je již možné spočítat.

Pokud známe počet stran knihy týkající se naší hledané obce, podíváme se, kolik stránek zápisů se vešlo do jednoho roku. Pakliže otevřená matriční kniha zahrnuje dobu 1771 až 1794 a my chceme vyhledat záznam z roku 1792, měli bychom vynásobit zmiňovaný počet stran počtem let. To znamená 23 let (1794 – 1771) x počet stran na jeden rok. Výsledné číslo by se mělo přibližně rovnat straně, na níž začínají zápisy k roku 1792. Toto pravidlo je použitelné zejména v rozsáhlých knihách, u menších obcí zpravidla udaný rok naleznete mnohem jednodušeji. Hledaný letopočet poctivě projděte, pokud budou zápisy špatně čitelné, soustřeďte se na křestní jméno, u novějších matrik na číslo popisné.

Ve starších knihách se objevuje latina, která může zejména začátečníkům poněkud zkomplikovat čtení numerických záznamů. Například v následující ukázce se první dítě Apolonia narodilo dne 11. října. U druhého záznamu k Severinovi však farář jako datum lakonicky zapsal 19 dito:. Tato zkratka se často objevuje i ve formě **ditto**, **detto**, **ditto** a znamená „tak jako předešlý“. Z výše uvedené tedy plyne, že se Severín narodil 19. října.

Nejkomplikovanějším se zdá poslední údaj o narození Richarda, u něhož se vyskytuje zápis 24 Xbris. Stejný měsíc bývá leckdy uváděn i jako 10bris, číslovka 10 se totiž do latiny překládá jako decem. Decem a bris společně tvoří Decembris, tedy druhý pád v latinském skloňování měsíce December = prosinec. Podobně se zkracovali i 7ber (September = září), 8ber (October = říjen) a 9ber (November = listopad).

POROD ANEB KDYŽ SE ŽENA „SLOŽÍ“

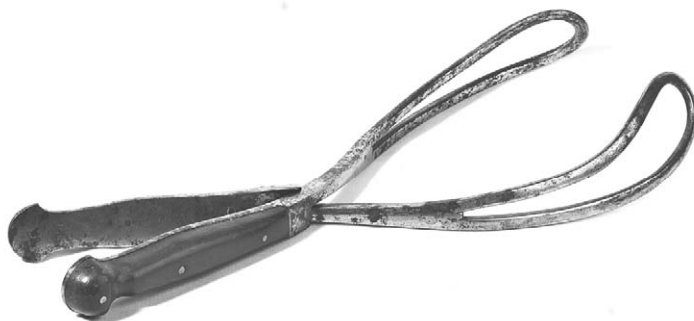
„Už se zbourala kamna?“ ptávali se sousedé nastávajícího otce a ani v náznaku tím nemysleli práce spojené s demolicí důležitého inventáře domácnosti. Slehnutí, složení nebo zboření kamen patřilo totiž mezi výrazy vztahující se k porodu.

Okamžik zrození stejně jako doba těhotenství a šestinedělí se pojily s pověrami a z nich plynoucími magickými úkony, jimiž si měla žena zajistit snadný porod a zdravé dítě. Dokud byla nastávající matka samodruhá (v některých oblastech také široká, v naději nebo v požehnaném stavu), měla se například vyvarovat pohledu na odpudivé věci, především ovšem na zemřelé. Každá podobná zavrženíhodná aktivita měla později nemalý vliv na duševní a fyzický stav dítěte. Nedej bože, pokud se miminko narodilo se znamínkem ve tváři, pověřená vesnická společnost potom rodičku obvinila z řady nekalých úkonů, jichž se s ohledem na podobu dítěte určitě musela v těhotenství dopustit.

Porod sám byl velkou sázkou do loterie. Některé ženy přiváděly na svět své potomky snadno, mnoho jiných však postihly komplikace vedoucí až k úmrtí rodičky, dítěte, nebo dokonce obou najednou. S ohledem na závažnost situace se porodní báby či další ženy přítomné porodu snažily nastávající matce ulevit různými tradovanými praktikami, například rozvazováním všech uzlů v domácnosti nebo odemykáním zámků. Téměř v každé rodině se dřív či později narodila dvojčata, občas lze

však narazit i na matriční záznam o trojčatech. Bohužel v těchto případech většinou přežilo jen nejsilnější miminko.

Za výjimečně šťastné byly považovány děti narozené v březnu, v máji, první den v měsíci, v neděli nebo na Velký Pátek. Naopak novorozenci narození v ostatní, obyčejné pátky neměli mít jednoduchý život. U nich prý platilo pořekadlo „V pátek se narodil, v pátek odveden byl, v pátek z okna skočil.“

Dobové porodnické kleště – Zdravotnické muzeum NLK

Kromě data narození byly pečlivě pozorovány i další okolnosti. Například miminka narozená v plodových obalech byla „brněním“ chráněna před zraněním na vojně, pupečník omotaný okolo krku naopak zvěstoval smrt oběšením. Nedobrá osud prý určila svému dítěti sama rodička, která podle pověr chodila v těhotenství příliš často věšet prádlo.

Naši předci byli velmi pragmatičtí. A tak zatímco narození syna vítali jako požehnání od Boha, který manželům seslal dědice, příchod dcery úsečně vyjádřili příslovím o narození chůvy pro další potomky.

Snad nejvíce pověr se pojilo k následujícímu období šestinedělí, kdy matka nemohla vykonávat běžné činnosti a už vůbec nesměla opouštět domov. Aby byla chráněna před černou magií, zůstávala rodička na lůžku ukrytém za vyšívanou plachtou. Tomuto období se říkalo „být v koutě“ a kladlo na matku, zbytek rodiny i celou ves určité požadavky. Sousedky například přinášely rodičce koutní polévku na posilnění, často také zaopatřovaly otce a další potomky. Žena zatím ležela na posteli s miminkem, které od ní bylo odneseno jen ke křtu. Dítě bylo pevně utažené v povijanu s červenou mašličkou, upevněnou většinou na ruce. Červená barva totiž vyjadřovala magickou ochranu před zlými silami, a proto se často nacházela i na bohatě vyšívaných koutních plachtách. Proti uhranutí nebo podvržení dítěte Polednicí si matka pod polštář ukryla skrojek chleba.

Šestinedělí bylo nejkritičtějším životním obdobím jak pro matku, tak pro dítě. Těsné utažení v peřince, nedostatek čerstvého vzduchu a absence základní hygieny často vedly k nemocem, které mohly mít fatální konce. Pokud žena v šestinedělí zemřela, vložil jí otec do rakve potřeby na šití, aby i po smrti mohla spravovat miminku košilky. Věřilo se totiž, že by se jinak mrtvá matka vracela ke svým povinnostem do světa živých.

Teprve po skončení šesti neděl se žena očistila a chod domácnosti se navrátil do původních kolejí.

panstu

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.

Matka s dvojčaty, poč. 20. století

PORODNÍ BÁBA V MATRICE

V těžké hodince pomáhaly ženám porodní báby. Někteří faráři vyčlenili k zaznamenání jejich jmen a místa bydliště kolonku, většina však údaje doplnila ke jménu nebo datu narození. Pokyn k zapisování porodních bab přišel teprve roku 1789, do té doby záviselo uvedení dané informace zcela na libovůli zapisujícího.

PUPKOŘEZNÉ BABICE

Zatímco nám označení bába, bába pupkořezná nebo babice (německy Hebamme) může připadat pejorativní, povolání porodních asistentek bylo naopak velmi vážné. Zatímco ve starších dobách se babičky řídily pouze zděděnými vědomostmi, které přejaly od svých matek, ve druhé polovině 18. století se po nich začala požadovat důkladnější průprava. V nemocnici sv. Máří Magdaleny na Starém Městě Pražském a později v porodnici a naleznici U Apolináře byly otevřeny lekce určené pro

rozšíření teoretických znalostí frekventantek babcí. Báby, které kurs absolvovaly, byly od té doby považovány za zkušené a toto přízvisko se objevuje i v zápisech matričních knih.

Babcí se většinou dědilo z generace na generaci. Většina žen si však nemohla dovolit náklady spojené se studiem, finanční výlohy proto zaplatila vrchnost, která si za to ovšem nárokovala babické služby na celém svém panství. Pokud některá z vašich praprapředekyň vykonávala babcí, může být zajímavé sledovat matriční zápisy, v nichž figuruje jako porodní asistentka.

Porodní bába byla při porodu nepostradatelná. Pomáhala jak radami, tak včasným zákrokem, byť k císařskému řezu přistupovala až v krajních případech. Pokud se zdálo, že novorozenec nepřežije do dalšího dne, mohla bába dítě pokřtít. V naší ukázce porodu trojčat žádná bába neasistovala, vzhledem k vážnému stavu jednoho z novorozenců však byla narychlo přivolána ke křtu. Občas se v matričních knihách dají nalézt i případy, kdy babice křtily nenarozené děti ještě v matčině lůně. I takový křest byl platný.

Medaile zkušené porodní báby – Zdravotnické muzeum NLK

1830 říjen 2. 18 ^o 30	Janek	1	1	Nikola Josef rolník v Šimone syn & Barborka Miky rolní ka v Šimone a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Jan Miky rozn. ševce Klamal. Aneta z Šimny z. st.	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny
1830 říjen 2. 18 ^o 30	Antonín	1	1	Nikola Josef rolník v Šimone syn & Barborka Miky rolní ka v Šimone a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Jan Miky rozn. ševce Klamal. Aneta z Šimny z. st.	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny
1830 říjen 2. 18 ^o 30	Janek	1	1	Nikola Josef rolník v Šimone syn & Barborka Miky rolní ka v Šimone a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Jan Miky rozn. ševce Klamal. Aneta z Šimny z. st.	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny

Matriční záznam o narození trojčat

JMÉNO KŘTĚNCE V MATRICE

Mladší matriky

Při křtu dostalo každé novorozeně alespoň jedno jméno. Některé děti se však pyšnily hned několika a výjimkou nejsou ani záznamy s nositeli čtyř až pěti křestních jmen. Při pojmenovávání platilo nepsané pravidlo, které zavazovalo rodiče k udělení otcovského jména prvnímu synovi, další dítě získávalo jméno po kmotrovi, ostatní po oblíbeném světci, po vrchnosti nebo panovníkovi. V některých krajích však platilo pravidlo opačné, tedy udělování prvního jména po kmotrovi, druhého po otci tak, jak ve svém románu Jan Cimburá popsal Jindřich Šimon Baar. Známe-li tyto zákonnosti, budou se nám na základě jmen lépe dohledávat sourozenci, především pak prvorození.

Podle oblíbenosti jednotlivých jmen se dokonce dají vysledovat pevně ohraničené lokality v Čechách i na Moravě. Protože křestním jménům i příjmením se věnuje celá jedna kapitola, pojďme se zaměřit na věci praktické, spojené se zaznamenáváním do matrik narozených.

Zaskočít nás totiž může poznání, že se kromě jména mohou v kolonce objevit i další údaje. Řada farářů si pro lepší přehled o svých farnících zapisovala důležité životní události bokem, nejčastěji přímo ke jménu. Taková evidence byla totiž na první pohled čitelná, a kromě toho zbývalo v kolonce se jménem k zaznamenání dalších informací nejméně místa. Mnohdy připojil zapisovatel ke jménu křížek a datum stejně jako v naší ukázce. Tento záznam odkazoval k datu úmrtí a objevoval

1830 říjen 2. 18 ^o 30	Anna	1	1	Barborka Miky rolní ka v Šimone a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Jan Miky rozn. ševce Klamal. Aneta z Šimny z. st.	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny	Josef zena Václavka Václavka přeběhla v Šim. v kuchař a jeho manželky Anny rozn. ševce z Šimny
--	------	---	---	--	---	--	---	---

Jméno křtěnce

se především tam, kde pokřtěný zemřel ještě v dětském věku. Pokud však například farář osobu dobře znal a dával jí i poslední pomazání, nezřídka se ze záznamu narození dozvíme i údaj o takovém úmrtí, kdy byly od sebe obě dvě události vzdáleny několik desítek let.

Občas se místo jména objeví noticka **mrtvěrozené**. Někteří faráři se rozhodli uvést zemřelé miminko i do matrik narozených, většinu podobných údajů však nalezneme v knihách zemřelých.

Kromě označení úmrtí mohl zapisovatel ke jménu pokřtěného později připojit i doušku o odavkách, zejména došlo-li k nim v jiné farnosti. Nejednou se v kolonce vyskytuje údaj o vydání rodného listu, k němuž si mohl farář poznamenat, za jakým účelem k tomuto vydání došlo. Záznamy o narození si totiž žádaly například soudy. Půjdeme-li po nalezené stopě, můžeme se nadít překvapivých odhalení.

Starší matriky

Ve starších matrikách se ke jménu připojovala větička **Baptisatus est infans Leopoldus** – tedy pokřtěno je dítě Leopold, v ženské variantě **Baptisata est infans Apolonia**, pokřtěno je dítě Apolonia. Zápis se objevoval s menšími obměnami v podstatě v každém matričním zápise. Někdy mohlo být slovo **est** zkráceno na **e**, jindy zapisovatel použil slovo **fuit** (byl). Pokud se narodila vícercátá, vypadal záznam následovně. **Baptisati sunt infantes Petrus et Paulus**. Jestliže farář zapisoval údaje v češtině, omezil se na úsečné konstatování „narozeno jest dítě“ nebo „pokřtěno jest dítě“.

MATRIČNÍ ÚDAJE SPOJENÉ SE KŘTEM

Mladší matriky

Když badatelé naleznou záznam o narození svého předka, zajásají a zpravidla si vypíší kromě jména a data pouze údaje o rodičích a prarodičích. Zbytek zápisu pominou v domněnku, že je v jejich pátrání nemůže dál posunout. Opak je ovšem pravdou. Místo narození nebo uvedení svědci jsou pro genealoga stejně důležité jako jméno hledané osoby. Chceme-li nadto vytěžit z našeho rodokmenu víc než jen personálie, jsou zbylé údaje důležitými dílky příběhu.

V mladších matrikách se vedle data narození objevuje speciální kolonka pro den křtu. Církevní obřad, při němž bylo novorozeně přijato do křesťanské obce, probíhal co nejdříve. Vzhledem

Křesťence		Otec		Matka		Křtítel	Kmotrův
Město a Město	Rel. m. a. n. a. n.	Jméno	Město	Jméno, stav a rod	Město	Jméno a stav	Jméno a stav
1847		Jana					

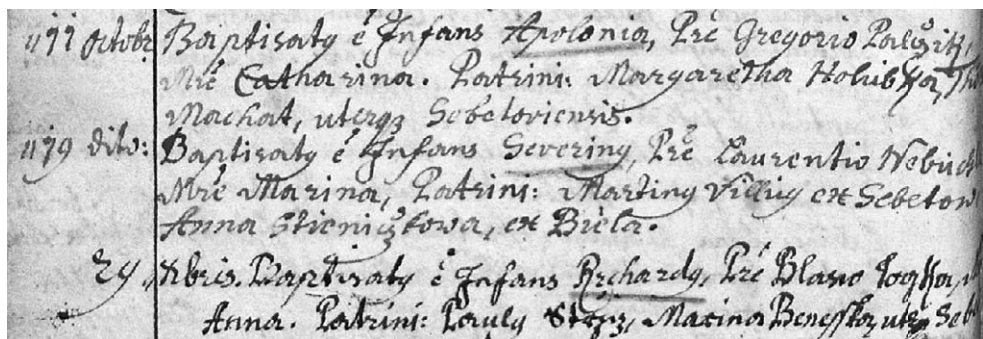
Matriční záznam o narození s předtištěnou hlavičkou

k vysoké úmrtnosti dětí bylo třeba spěchat, a tak farář nebo jeho zástupce pokřtil dítě nejdéle druhý den po porodu. Existovaly však i výjimky, kdy se z jakéhokoliv důvodu muselo s obřadem posečkat.

Z matrik narození lze kromě data také vyčíst jméno křtícího (**baptisans**) a jeho funkce. Na posledním místě v zápisu se potom nacházel výčet kmotrů (**patrini, Paten**), jejich bydliště, stav a především vlastnoruční podpis. Pokud údaje v této kolonce chyběly, pokřtila dítě již sama porodní bába.

Starší matriky

Zápisy v matrikách před rokem 1784 obsahovaly velmi stručné poznámky. V české verzi se většinou oznamovalo narození větičkou „**pokřtěno jest dítě**“. Latinsky vedené knihy říkaly obyčejně „**baptisatus est infans**“. Kromě křtícího (**baptisans**) a jména rodičů (**parentes**) byl k textu připojen rovněž údaj o kmotrech (**patrini, levans**) a místu jejich původu. Jestliže oba pocházeli z téže vesnice, mohl farář použít slova **uterque** (oba dva) ve zkratce **utrq.** tak, jak se objevuje i v našem záznamu.

Datum narození ve starých matrikách

KMOTŘI, DRUZÍ RODIČE

Nerozlučitelnou a velmi důležitou, ba možná nejdůležitější součástí zápisu do matriky narozených tvořil záznam o kmotrech. Instituce kmotrovství měla zcela jedinečnou formu a kladla na vybranou osobu nemalé požadavky. Kmotříček nebo také kmocháček se při křtu za nového, právě přijímaného křesťana zaručoval, že bude vést řádný, morálními hodnotami naplněný život. Počet kmoter a jejich mužských protějšků se určoval na základě místních zvyklostí, kraj od kraje se tak mohl lišit. Nejdůležitější však byla osoba nazvaná „levans“, která novorozeně držela při křtu na ruku a po níž si dítě také často odnášelo jméno. Tento první kmotr musel být vždy stejného pohlaví jako narozené dítě. Samozřejmostí byl také kmotrovský dar, který vkládali miminku do vínku, tedy do křestní peřinky. Většinou se jednalo o obrázky svatých nebo drobné mince.

Kmotry se mohli stát jen ženatí muži a vdané ženy, zpravidla to bývali zajištění jedinci, kteří v případě úmrtí rodičů dítěte dokázali sirotka zaopatřit. V kolonkách kmotrů se tak nejčastěji

objevovala jména největších sedláků, rychtářů nebo mlynářů. Výjimkou nebyli ani učitelé, u nichž majetkový nedostatek vyvážila prestiž a všeobecná úcta, které se ve vsi nebo ve městě těšili. Žádané byly také bezdětné páry. Spoléhalo se, že by si manželé v nutném případě dítě osvojili. Nezřídka byli o kmotrovství požádáni vzdálenější členové téhož rodu a takové služby se potom často oplácely.

Máte-li jméno kmotra, zkuste se v matriční knize poohlédnout po záznamech o narození jeho dítěte. Možná u něj bude jako kmotr figurovat právě váš předek. Pro ty, kteří chtějí o svých předcích zjistit opravdu vše, má takový nálezný nesmírnou hodnotu. Právě kmotři se totiž do matrik podepisovali, samozřejmě za předpokladu, že byli gramotní. V opačném případě si aspoň můžete detailně prohlédnout vaším předkem vlastnoručně zhotovené tři křížky.

Kmotrovství bylo závazkem na celý život, na druhou stranu se taková nabídka považovala za nesmírnou poctu. Ihned po porodu byla k vytipované rodině vyslaná porodní bába nebo se

Majitel :

č.

31 : 3061

32 : 218

16 : 129

20 : 145

15 : 114

32 : 222

97 : 656

48 : 329

33 : 228

38 : 265

27 : 227

6 : 1971

32 : 281

36 : 289

Břimování M. Jakubcové – poč. 20. století

významného aktu chopil sám otec. Podle tradice prý bába přicházela do chalupy s ustáleným říkáním: „... že vás nechá otec s matkou pozdravovat a proboha prosí, abyste se za ně nestyděli a svatým kmotrovoím jejich dítěte poslouchali...“ Aby její slova nabyla pádnější přesvědčivosti, přinášela manželům lahev kořalky. Pokud žádaná osoba prosbě vyhověla, vypravil se buď kmotr, nebo bába společně s otcem do farního kostela. Matka šestinedělka zůstávala zatím na lůžku.

Slib, že se žádaná osoba stane dítěti kmotrem, zahájil mezi oběma výjimečný a zpravidla celoživotní vztah. Kmotr stál v rámci rodiny hned za rodiči a podporoval dítě řadou peněžních subvencí, zejména mířilo-li na studia. Po obřadu bába nebo kmotři odnesli miminko zpět jeho matce se slovy „odnesli jsme pohana, přinesli jsme vám křesťana“.

Ne vždy se však dostalo dítěti řádného křtu. Pokud se narodilo neduživé, zhostila se tohoto posvátného úkolu sama porodní bába. Silně věřící společnost našich předků se totiž neobyčejně obávala, aby miminko nezemřelo jako nekřtěňátko, i takové případy však existovaly. Novorozenci potom neměli právo na řádný pohřeb, babice nebo samy matky je proto zakopávaly na neposvěcených místech. Nejednou byly ostatky miminek nalezeny při archeologických průzkumech pod okapy kostelů. Stékající voda měla totiž symbolicky nahrazovat křest.

Za podstatně komplikovanějších okolností vstupovaly do křesťanské obce děti žebráků, tuláků a svobodných matek. Společnost je považovala za vyvržení hodné, na druhou stranu jim křest nemohla upřít. Kmotrovské role se obyčejně chopil kostelník nebo kdokoli, kdo byl ochoten se za takové dítě zaručit.

MÍSTO NAROZENÍ V MATRICE

Mladší matriky

V poslední třetině 18. století matriky zcela změnilly svůj charakter. Původní přehled farníků pro potřeby duchovního představeného rychle ustupoval před modelem státního dohledu nad poddanými. S tím souviselo i zavedení číslování domů Marií Terezií a následující předpis, který kázal zapisovat od roku 1771 do matrik rovněž toto numerické označení.

Biřmování

Dalším důležitým mezníkem v životě křesťana bylo biřmování. Děti ve věku mezi sedmi až čtrnácti lety jím za velkého církevního obřadu stvrdily svou příslušnost k církvi, do níž byly přijaty křtem. Biřmování považovala společnost za výjimečný akt a příjezd biskupa, který se udělování zhostil, býval provázen okázalou slavností. Celá vesnice se zpravidla shromáždila, aby vybrané děti doprovodila do kostela. Zde jim biskup skupinově pomazal čelo křížem a stvrdil jejich nová jména, odlišná od jmen křestních. Stávalo se, že se některý biřmovaný později začal nazývat novým přízviskem, které pomalu vytlačilo jeho původní, krátce po narození přidělené jméno. V dobré víře si neuvědomili, kolik vrásek přidělají nejednomu genealogovi. Naštěstí existují biřmovací knihy se záznamy, které nám mohou pomoci při rozplétání variability jmen.

Z pohledu genealoga je údaj o bydlišti jednou z nejdůležitějších informací. Právě s ohledem na popisné číslo domu lze totiž postupovat matriční knihou výrazně rychleji. Ne každý farář vynikal svým krasopisem, číslovku je však možné na rozdíl od slov vyluštit nepoměrně snadněji. Připočteme-li k tomu fakt, že se většina lidí až na výjimky příliš nestěhovala, lze díky numerickému označení velmi rychle dohledat všechny sourozence.

Starší matriky

Ve starších knihách zaznamenával zapisovatel toliko místo narození a příslušnost rodičů k farnosti. Protože byly matriky vedeny zejména latinsky, dejte pozor na názvy měst a vesniček.

NÁBOŽENSTVÍ, POHLAVÍ A LOŽE V MATRICE

V novém, tabulkovém uspořádání matričních knih se objevily hned tři předepsané hlavičky s možnostmi, u nichž zapisovatel pouze vybral tu správnou. V kolonce **náboženství** mohl zaškrtnout varianty katolické/nekatolické, u **pohlaví** mužské/ženské a hlavička **lože** v sobě ukrývala informaci, zda potomek vzešel z řádného svazku rodičů nebo jestli se jednalo o nemanželské dítě.

ÚDAJ O RODIČÍCH V MATRICE

Mladší matriky

Kolonky **otec** a **matka** jsou pro nás z hlediska postupu hlouběji do minulosti nejdůležitější. První z nich udává jméno otce narozeného dítěte, jeho povolání, původ a příslušnost k panství. Zápis má nesmírnou výpovědní hodnotu, neboť neurčuje pouze předka v další generaci, ale také jeho postavení v rámci obce. Je třeba si všimnout i nejmenších drobností. Například znamení kříže před jménem značí, že osoba byla v čase zápisu události do matriky již po smrti, tedy že dítě přišlo na svět jako pohrobek.

U většiny našich praprapředků se objeví údaj rolník nebo sedlák, chalupník či domkař, ve městech souseď. Řada lidí tomuto rozlišení nevěnuje pozornost, neboť si neuvědomují důležitost těchto informací. Přitom právě v nich se skrývají instrukce k utvoření představy, jakým způsobem dotyčný předek žil. Kromě toho je zajímavé sledovat, jak se sociální status předka v jednotlivých zápisech měnil. Zatímco u narození prvorozeného mohl být označován jako podruh, při příchodu posledního potomka již mohl být například sklářským mistrem.

Údaje k **otci** pokračují i v další linii. V nejnovějších zápisech jsou hned na druhém místě uvedeni jeho rodiče, opět s možností obligátního křížku před jménem.

Záznam u **matky** je přibližně totožný.

U některých matričních zápisů může otcovská kolonka zůstat zcela nevyplněná a my se dozvídáme jen jméno matky. Absence takového sdělení znamená, že žena přivedla na svět nemanželské dítě. V roce 1770 Marie Terezie nařídila, aby bylo jméno otce uvedeno tam,

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.